

ДО ПРОБЛЕМИ ВИКЛАДАННЯ ІСТОРІЇ УКРАЇНИ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ

У сучасних світових наукових колах термін «наука» має значно вужче та істотно інше розуміння, ніж було у радянських вчених та нинішньому пострадянському просторі. Західноєвропейські та американські вчені терміном «наука» позначають тільки повністю позбавлені суб'єктивізму знання. Тому там слово «science» (наука) науковці застосовують лише до тих наук, що мають справу з вимірюваннями чи з об'єктивними знаннями. Вважається грубою помилкою називати науками психологію, педагогіку, літературознавство, а також історію. Якщо вживати сучасну українську термінологію, то всі гуманітарні науки позначаються на заході терміном «arts», який треба розуміти як «мистецтво». В жодному разі не можна під час перекладу на англійську мову нашого терміну «гуманітарні науки» використовувати його текстуальний аналог «humanity sciences», оскільки ці два слова несполучні. Для західного вченого таке словосполучення буде так само безглузде як «смажена крига».

Отже, з точки зору західноєвропейських вчених історія є, очевидно, індивідуальним мистецтвом на основі відшуканих історичних документів пояснювати історичні події та вчинки історичних осіб. Результати такого дослідження залежать від виховання та професійної підготовки історика, від панівних у даному суспільстві пріоритетів або від того політичного замовлення, яке щиро чи вимушено виконує дослідник. Суб'єктивізм цього підходу є очевидним. Одні й ті самі історичні події історики різних країн трактують не просто по-різному, але часто так, що важко знайти хоч щось подібне у їхніх оцінках.

Сьогодні аксіоматичним є те, що в Радянській Україні історія була надважливою державною справою, коли кожен рядок навчальних посібників або наукових монографій контролювався відповідними ідеологічними установами правлячої партії. Створені навчальні книги з історії України відзначалися винятковою тенденційністю й замовно-політичним висвітленням усіх історичних подій. Радянський варіант української історії являв собою суміш відвертої брехні, фальсифікацій та напівправди. Очевидно, що використання такого типу літератури в новоутвореній незалежній Україні було неможливим. Нова Україна мала потребу в новій історії. Але, чи вдало був зроблений вибір нового варіанту вітчизняної історії? На наш погляд в Україні від самого початку відновлення її незалежності вище освітнє і політичне керівництво не змогло обрати найперспективніший варіант змісту й мети викладання історичних дисциплін. Був обраний, як перспективний той варіант вітчизняної історії, який створювався у специфічних обставинах вченими з української еміграції і діаспори. Якщо з двадцять років тому випускники шкіл та студенти дружно переконували екзаменаторів, що «все добре – від більшовиків», то нині – «у всьому поганому винні більшовики». Як бачимо, історія залишилася двохкольковою у старій системі координат «свої-чужі». Це відбувається у той час, коли у світі вже напрацьований цікавий досвід вивчання та викладання історії. Так, переможена Німеччина стала ініціатором поглиблених наукових досліджень щодо того, які ж зміст і мета викладання історії є справді раціональними і перспективними у наш час. Був створений спеціальний інститут Георга Еккерта з вивчення підручників. Зусиллями його науковців вироблено європейські засади створення нового покоління навчальних книг. Серед них – координація підходів авторів різних країн, обов'язкове рецензування підручників в інших країнах.

Використання цього досвіду може істотно сприяти інтеграції української історичної науки в європейський науковий та освітній простір.